

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1997-1998

17 MAART 1998

Voorstel van resolutie betreffende de genocide in 1915 van de in Turkije levende Armeniërs

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE VOOR DE
BUITENLANDSE AANGELEGENHEDEN
UITGEBRACHT DOOR
DE HEER **BOURGEOIS**

I. BESPREKING

De indiener van het voorstel van resolutie wijst erop dat de tekst duidelijk genoeg is wat betreft de inhoud van de term «genocide». Het voorstel verwijst naar de resolutie van het Europees Parlement van 18 juni 1987. Het streeft naar een erkenning van de gebeurtenissen en de verantwoordelijkheid voor de genocide van het Armeense volk in Turkije in 1915.

In 1915 is de regering van Turkse revolutionairen van het Ottomaanse Rijk overgegaan tot de fysieke

Aan de werkzaamheden van de Commissie hebben deelgenomen:

1. Vaste leden: de heer Vautmans, voorzitter, de heren Ceder, Destexhe, Devolder, Hostekint, mevrouw Lizin, de heer Mahoux, mevrouw Mayence-Goossens, de heer Nothomb, mevrouw Sémer, de heer Staes, mevrouw Thijs, de heer Urbain, mevrouw Willame-Boonen en de heer Bourgeois, rapporteur.
2. Plaatsvervangers: mevrouw Delcourt-Pêtre en de heer Hatry.
3. Andere senator: de heer Jonckheer.

Zie:

Gedr. St. van de Senaat:

1-736 - 1996/1997:

Nr. 1: Voorstel van resolutie van de heer Mahoux c.s.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1997-1998

17 MARS 1998

Proposition de résolution relative au génocide des Arméniens de Turquie en 1915

RAPPORT

FAIT AU NOM
DE LA COMMISSION
DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES
PAR M. **BOURGEOIS**

I. DISCUSSION

L'auteur de la proposition de résolution explique que le texte est assez spécifique en ce qui concerne la définition du terme génocide. La proposition fait référence à la résolution du 18 juin 1987 du Parlement européen. La proposition de résolution a pour objectif une reconnaissance du génocide du peuple arménien en Turquie en 1915 dans un but de reconnaissance des faits et de responsabilité.

En 1915, le gouvernement jeune-turc de l'Empire ottoman entreprit l'élimination physique de tous les

Ont participé aux travaux de la commission:

1. Membres effectifs: M. Vautmans, président, MM. Ceder, Destexhe, Devolder, Hostekint, Mme Lizin, M. Mahoux, Mme Mayence-Goossens, M. Nothomb, Mme Sémer, M. Staes, Mme Thijs, M. Urbain, Mme Willame-Boonen et M. Bourgeois, rapporteur.
2. Membres suppléants: Mme Delcourt-Pêtre et M. Hatry.
3. Autre sénateur: M. Jonckheer.

Voir:

Document du Sénat:

1-736 - 1996/1997:

N° 1: Proposition de résolution de M. Mahoux et consorts.

eliminatie van alle op dat grondgebied wonende Armeniërs. Deze genocide werd ingezet op het hoogtepunt van de eerste wereldoorlog en bereikte het beoogde resultaat: van de Armeense bevolking, die vóór de oorlog op 2 miljoen personen werd geschat, bleef bijna niemand meer over. 1,5 miljoen Armeniërs zijn omgekomen en ongeveer 500 000 van hen zijn op de vlucht geslagen om aan het bloedbad te ontsnappen.

24 april, de dag waarop in Constantinopel (Istanbul) 270 Armeense prominenten werden aangehouden, zou het startsein worden van de uitroeiingscampagne.

De genocide op de Armeniërs wordt beschouwd als de eerste genocide van deze eeuw.

Een lid meent dat het belangrijk is dat deze resolutie gestemd zou worden. In België wonen momenteel 5 000 Armeniërs die allen uitkijken naar het stemmen van deze resolutie. Deze mensen hechten veel belang aan het feit dat deze eerste genocide historisch erkend zou worden.

Zoals eerder stelt een ander lid opnieuw vragen over de zin en het nut dat de goedkeuring van deze resolutie kan hebben. Om zich over die gebeurtenissen uit te spreken zou men andere middelen moeten gebruiken.

Een lid verklaart het daarmee eens te zijn. Welk nut kan het hebben oude gevoelens op te rakelen die de huidige leiders in Turkije zelfs niet hebben gekend? Deze resolutie zal negatieve gevolgen tot stand brengen en kan zelfs het tegenovergestelde resultaat bereiken van de pacificatie die ze nastreeft.

De indiener van het voorstel verklaart verbaasd te zijn over deze reacties. Het is inderdaad zo dat men niet om de haverklap resoluties moet aannemen, vooral wanneer die niet tot resultaten leiden. Men mag evenwel ook de ogen niet sluiten voor de realiteit. In de twintigste eeuw hebben er drie genociden plaatsgehad. Het voorliggende voorstel wil precies zoveel mogelijk landen ertoe bewegen het bloedbad van 1915 als een genocide te erkennen.

Een lid wenst voorbehoud te maken bij dit voorstel van resolutie. Gevraagd wordt aan de huidige Turkse regering dat zij de genocide van 1915 zou erkennen. De feiten bevestigen dat er een genocide plaatsgevonden heeft maar er bestaat in Turkije een totale historische breuk tussen de periode van voor de jaren 20 en erna. De genocide heeft plaatsgevonden onder de dictatuur van het Ottomaanse regime. De opkomst van Atatürk heeft een ander Turkije doen ontstaan. Het is dan ook niet evident om aan de huidige regering te vragen deze genocide te erkennen.

Een ander lid verklaart het eens te zijn met het voorbehoud dat een aantal leden gemaakt hebben over de gebeurtenissen in 1915, toen er nog een regering van het Ottomaanse Rijk aan de macht was.

Armeniërs de son territoire. Ce génocide, perpétré au plus fort de la Première Guerre mondiale, aboutit aux résultats escomptés puisque la population arménienne, estimée à deux millions de personnes avant la guerre, fut réduite pratiquement à néant. Un million et demi d'Arméniens avaient péri, et environ 500 000 avaient pu s'exiler pour échapper aux massacres.

La date du 24 avril, jour de l'arrestation de 270 notables arméniens de Constantinople (Istanbul), devait marquer le commencement de la campagne d'extermination.

Le génocide des Arméniens est considéré comme «le premier génocide du siècle».

Un membre estime important d'adopter cette résolution. Actuellement, il y a en Belgique 5 000 Arméniens qui attendent tous le vote de cette résolution. Pour eux, il importe beaucoup que ce premier génocide soit reconnu historiquement.

Un autre membre réitère les réserves qu'il a formulées précédemment concernant le sens et l'utilité de l'acceptation de cette résolution. Des autres moyens devraient être utilisés pour s'exprimer.

Un membre partage l'opinion de l'intervenant. Quel est l'intérêt de remuer des sentiments anciens qui n'ont pas été vécus par les dirigeants qui sont en place actuellement en Turquie? Cette résolution aura un effet négatif et peut même provoquer l'effet contraire à la pacification que cette résolution recherche.

L'auteur de la proposition de résolution se déclare étonné par les réactions. Il est vrai qu'il ne faut pas multiplier les résolutions surtout quand elles sont sans effet. Il ne faut pas banaliser la réalité. Trois génocides ont eu lieu au cours du XXe siècle, la présente proposition vise précisément à faire reconnaître le caractère génocidaire des massacres de 1915 par le plus grand nombre possible de pays.

Un membre souhaite émettre des réserves en ce qui concerne la proposition de résolution à l'examen. L'on demande au gouvernement turc actuel de reconnaître le génocide de 1915. Les faits confirment qu'il y a eu un génocide, mais, en Turquie, il y a une rupture historique totale entre la période d'avant et celle d'après les années 20. Le génocide a eu lieu sous la dictature du régime ottoman. L'arrivée d'Atatürk a fait naître une autre Turquie. Dès lors, il est difficile de demander au gouvernement actuel de reconnaître ce génocide.

Un autre membre se joint aux réserves exprimées par certains membres au sujet d'événements qui ont eu lieu en 1915 et qui se réfèrent à un gouvernement de l'Empire ottoman.

Een lid merkt op dat in Rusland de huidige regering verleden maand haar spijt betuigd heeft voor de moord in 1917 op de laatste tsaar.

II. STEMMING

Het voorstel van resolutie wordt aangenomen met 6 stemmen bij 2 onthoudingen.

Dit verslag is goedgekeurd met 7 stemmen bij 1 onthouding.

De rapporteur,
André BOURGEOIS.

De voorzitter,
Valère VAUTMANS.

Un autre membre encore fait remarquer qu'en Russie, le gouvernement actuel a exprimé ses regrets à propos de l'assassinat du dernier tsar, en 1917.

II. VOTE

La proposition de résolution a été adoptée par 6 voix et 2 abstentions.

Le présent rapport a été approuvé par 7 voix et 1 abstention.

Le rapporteur,
André BOURGEOIS.

Le président,
Valère VAUTMANS.

BIJLAGE**RESOLUTIE****Over een politieke oplossing voor het Armeense vraagstuk**

Het Europese Parlement,

— gezien de door de heer Saby en andere namens de Socialistische Fractie ingediende ontwerp-resolutie over een politieke oplossing voor de Armeense kwestie (doc. 2-737/84),

— gezien de door de heer Kolokotronis ingediende ontwerp-resolutie over het Armeense vraagstuk en over de uitroeping van 24 april als dag ter herdenking van de Armeense genocide (doc. B2-360/85),

— gezien het verslag van de Politieke Commissie (doc. A2-33/87),

A. verwijzend naar

— de ontwerp-resolutie van de heer Jaquet en andere inzake de situatie van het Armeense volk (doc. 1-782/81),

— de ontwerp-resolutie van mevrouw Dupont en de heer Glinne namens de Socialistische Fractie over het Armeense vraagstuk (doc. 1-735/83), en

— de schriftelijke vraag van mevrouw Dupont over het Armeense vraagstuk(1),

— de resolutie van de ministers van Cultuur, in het kader van de Raad bijeen, van 13 november 1986 betreffende het behoud van het architectonische erfgoed van Europa(2) met inbegrip van het erfgoed dat buiten het grondgebied van de gemeenschap is gelegen,

B. in de overtuiging dat de erkenning van de identiteit van het Armeense volk in Turkije als etnische, culturele, linguïstische en godsdienstige minderheid voortvloeit uit de erkenning van haar eigen geschiedenis,

C. overwegende dat deze gebeurtenissen van Armeense zijde worden beschouwd als een van tevoren beraamde volkenmoord in de zin van het desbetreffende Verdrag van de Verenigde Naties.

D. overwegende dat de Turkse staat het verwijt van volkenmoord als ongegrond van de hand wijst,

E. overwegende dat de Turkse regering, door haar weigering om de volkerenmoord in 1915 te erkennen, tot op heden het Armeense volk zijn recht op een eigen geschiedenis blijft ontzeggen,

F. overwegende dat de historisch bewezen Armeense volkenmoord tot nu toe niet tot een politieke veroordeling en een dienovereenkomstige schade vergoeding heeft geleid,

G. overwegende dat de erkenning door Turkije van de Armeense volkenmoord derhalve moet worden beschouwd als een diepmenselijke daad van morele rehabilitatie ten aanzien van de Armeniërs, die de Turkse regering alleen maar tot eer kan strekken,

H. uiting gevend aan zijn leedwezen over en afkeuring van het absurde terrorisme van Armeense groeperingen die tussen 1973 en 1986 verantwoordelijk waren voor talrijke aanslagen, die door een overweldigende meerderheid van het Armeense volk werden afgekeurd en waardoor onschuldige slachtoffers werden gewond of het leven verloren,

(1) PB nr. C 216 van 16 augustus 1984, blz. 10.

(2) PB nr C 320 van 13 december 1986, blz. 1.

ANNEXE**RÉSOLUTION****sur une solution politique de la question arménienne**

Le Parlement européen,

— vu la proposition de résolution déposée par M. Saby et autres signataires, au nom du groupe socialiste, sur une solution politique de la question arménienne (doc. 2-737/84),

— vu la proposition de résolution de M. Kolokotronis sur la question arménienne et la proclamation du 24 avril comme journée de souvenir du génocide arménien (doc. B2-360/85),

— vu le rapport de sa commission politique (doc. A2-33/87),

A. rappelant

— la proposition de résolution de M. Jaquet et consorts sur la situation du peuple arménien (doc. 1-782/81),

— la proposition de résolution déposée par Mme Dupont et M. Glinne, au nom du groupe socialiste, sur une solution politique arménienne (doc. 1-735/83), et

— la question écrite de Mme Dupont sur la question arménienne(1),

— la résolution des ministres responsables des Affaires culturelles, réunis au sein du Conseil du 13 novembre 1986, relative à la conservation du patrimoine architectural européen(2), y compris celui situé en dehors du territoire communautaire,

B. convaincu que la reconnaissance de l'histoire même du peuple arménien en Turquie implique la reconnaissance de son identité en tant que minorité ethnique, culturelle, linguistique et religieuse,

C. considérant que les Arméniens qualifient ces événements de génocide organisé, au sens de la Charte des Nations Unies de 1948,

D. considérant que l'État turc rejette l'accusation de génocide comme non fondée,

E. constatant que jusqu'à ce jour, le gouvernement turc, par son refus de reconnaître le génocide de 1915, continue de priver le peuple arménien du droit à sa propre histoire,

F. considérant que jusqu'à présent, le génocide arménien, historiquement prouvé, n'a donné lieu à aucune condamnation politique, ni à aucune réparation en conséquence,

G. considérant que la reconnaissance du génocide arménien par la Turquie doit dès lors être vue comme un acte profondément humain de réhabilitation morale envers les Arméniens qui ne peut que faire honneur au gouvernement turc,

H. regrettant profondément et condamnant le terrorisme absurde de groupes d'Arméniens responsables, entre 1973 et 1986, de plusieurs attentats, réprouvés par une écrasante majorité du peuple arménien, ayant causé la mort ou blessé d'innocentes victimes,

(1) J.O. n° C 216 du 16 août 1984, p. 10.

(2) J.O. n° C 320 du 13 décembre 1986, p. 1.

I. overwegende dat de ontoegeeflijke houding van alle Turkse regeringen ten opzichte van het Armeense vraagstuk op geen enkele wijze heeft bijgedragen tot vermindering van de spanning,

1. is van mening dat de Armeense kwestie en het vraagstuk van de minderheden in Turkije tegen de achtergrond van de betrekkingen tussen Turkije en de gemeenschap moeten worden geplaatst; onderstreept dat in een land slechts een democratisch bestel kan worden gevestigd als dit land zijn geschiedenis erkent en deze verrijkt met zijn etnische en culturele verscheidenheid,

2. is van mening dat de tragische gebeurtenissen die zich in 1915-1917 hebben afgespeeld tegen de op het grondgebied van het Ottomaanse Rijk gevestigde Armeniërs, moeten worden beschouwd als een volkenmoord in de zin van het Verdrag ter voorkoming en bestrijding van volkenmoord dat door de Algemene Vergadering van de VN op 9 december 1948 is aangenomen; erkent echter dat het huidige Turkije niet verantwoordelijk kan worden gesteld voor de tragische gebeurtenissen waarvan de Armeniërs in het Ottomaanse Rijk het slachtoffer werden en onderstreept met klem dat erkenningen van deze historische gebeurtenissen als volkenmoord noch tot juridische, noch tot materiële eisen aan het hedendaagse Turkije aanleiding kan geven;

3. verzoekt de Raad bij de huidige Turkse regering stappen te doen om te bereiken dat deze de op de Armeniërs in 1915-1917 gepleegde volkerenmoord erkent en een politieke dialoog tussen Turkije en de representatieve vertegenwoordigers van de Armeniërs te bevorderen;

4. is van mening dat de weigering van de huidige Turkse regering om de destijds door de regering «jonge Turken» op het Armeense volk gepleegde volkenmoord te erkennen, haar reserves om de normen van het internationale recht in haar geschillen met Griekenland in acht te nemen, de handhaving van de Turkse bezettingstroepen op Cyprus en haar weigering om de Koerdische situatie te erkennen vormen, samen met het feit dat er geen werkelijke parlementaire democratie bestaat en dat de individuele en collectieve vrijheden, met name de godsdienstvrijheid, in dit land niet worden gerespecteerd, onoverkomelijk belemmeringen bij de overwegingen over een eventuele toetreding van Turkije tot de Gemeenschap;

5. steunt het Armeense volk, in het besef van zijn smartelijke verleden, zijn wens om een bijzondere identiteit te ontplooiën, zijn minderheidsrechten beschermd te zien en de mensenrechten en burgerrechten ongehinderd uit te oefenen, overeenkomstig de definities ervan in het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en de bijbehorende aanvullende protocollen;

6. dringt aan op een rechtvaardige behandeling van de Armeense minderheid in Turkije waar het eigen identiteit, taal, godsdienst, cultuur en onderwijsstelsel betreft, en pleit met klem voor een betere monumentenzorg, voor het behoud en de instandhouding van het godsdienstig architectonisch erfgoed van de Armeniërs in Turkije en wenst dat de Gemeenschap nagaat op welke wijze zij daarbij een passende rol kan vervullen;

7. verzoekt Turkije in dit verband zich getrouw te houden aan de bepalingen inzake de bescherming van de niet-Islamitische minderheden, als vastgelegd in de artikelen 37 tot en met 45 van het Verdrag van Lausanne van 1923, dat trouwens door de meeste lid-staten van de Gemeenschap is ondertekend;

8. is van mening dat de bescherming van monumenten en het behoud en de instandhouding van het godsdienstig architectonisch erfgoed van de Armeniërs in Turkije dienen te worden beschouwd als een onderdeel van een meer algemeen beleid dat gericht is op het behoud van het culturele erfgoed van alle beschavingen die in de loop der eeuwen op het grondgebied van het huidige Turkije tot ontwikkeling zijn gekomen, en met name die van de christelijke minderheden die deel hebben uitgemaakt van het Ottomaanse Rijk;

I. considérant que l'attitude intransigeante devant la question arménienne des gouvernements turcs qui se sont succédé n'a contribué en aucune manière à apaiser la tension;

1. est d'avis que la question arménienne et la question des minorités en Turquie doivent être restituées dans le cadre des relations entre la Turquie et la Communauté; souligne en effet que la démocratie ne peut être implantée solidement dans un pays qu'à condition que celui-ci reconnaisse et enrichisse son histoire de sa diversité ethnique et culturelle;

2. est d'avis que les événements tragiques qui se sont déroulés en 1915-1917 contre les Arméniens établis sur le territoire de l'Empire ottoman constituent un génocide au sens de la Convention pour la prévention et la répression de crime de génocide, adoptée par l'Assemblée générale de l'O.N.U. le 9 décembre 1948; reconnaît cependant que la Turquie actuelle ne saurait être tenue pour responsable du drame vécu par les Arméniens de l'Empire ottoman et souligne avec force que la reconnaissance de ces événements historiques en tant que génocide ne peut donner lieu à aucune revendication d'ordre politique, juridique ou matérielle à l'adresse de la Turquie d'aujourd'hui;

3. demande au Conseil d'obtenir du gouvernement turc actuel la reconnaissance du génocide commis envers les Arméniens en 1915-1917 et de favoriser l'instauration d'un dialogue politique entre la Turquie et les délégués représentatifs des Arméniens;

4. estime que le refus de l'actuel gouvernement turc de reconnaître le génocide commis autrefois contre le peuple arménien par le gouvernement «jeunes Turcs», sa réticence à appliquer les normes du droit international dans ses différends avec la Grèce, le maintien des troupes turques d'occupation à Chypre ainsi que la négation du fait kurde, constituent, avec l'absence d'une véritable démocratie parlementaire et le non-respect des libertés individuelles et collectives, notamment religieuses, dans ce pays, des obstacles incontournables à l'examen d'une éventuelle adhésion de la Turquie à la Communauté;

5. s'associe, vu la tragédie qui a frappé le peuple arménien, au désir de celui-ci que se développe une identité spécifique, que soient garantis ses droits de minorité et que ses ressortissants puissent bénéficier sans entrave des droits de l'homme et du citoyen, tels qu'ils sont définis dans la Convention européenne des droits de l'homme et ses protocoles y afférents;

6. demande instamment que la minorité arménienne vivant en Turquie soit traitée équitablement en ce qui concerne son identité, sa langue, sa religion, sa culture et son système d'enseignement; défend énergiquement l'amélioration de la protection des monuments ainsi que le maintien et la conservation du patrimoine architectural religieux des Arméniens de Turquie, et souhaite que la Communauté étudie de quelle façon il convient qu'elle prête son concours à cette fin;

7. invite, dans ce contexte, la Turquie à observer scrupuleusement le régime de protection des minorités non musulmanes, comme le lui imposent les articles 37 à 45 du traité de Lausanne de 1923, que la plupart des États membres de la Communauté ont d'ailleurs signé;

8. estime qu'il faut considérer la protection des monuments ainsi que le maintien et la conservation du patrimoine architectural religieux des Arméniens de Turquie comme un élément d'une politique plus large visant à préserver le patrimoine culturel de toutes les civilisations qui se sont développées, au cours des siècles, sur le territoire de la Turquie actuelle et, en particulier, celui des minorités chrétiennes qui ont fait partie de l'Empire ottoman;

9. verzoekt de Gemeenschap derhalve de associatieovereenkomst met Turkije uit te breiden tot het culturele vlak, ten einde de overblijfselen van de christelijke beschaving en van andere beschavingen, zoals de klassieke oudheid, de Hettitische beschaving, het Ottomaanse Rijk enz. in dit land te behouden en tot hun recht te doen komen;

10. drukt zijn bezorgdheid uit over de moeilijkheden die de Armeense gemeenschap thans ervaart in Iran met betrekking tot de Armeense taal en het eigen onderwijs overeenkomstig de regels van de eigen godsdienst;

11. laakt de schendingen van de individuele vrijheden in de Sovjetunie met betrekking tot het Armeense volk;

12. veroordeelt met klem elke vorm van geweld en terrorisme van de zijde van op zich zelf staande groeperingen die niet representatief zijn voor het Armeense volk en roept Armeniërs en Turken op tot verzoening;

13. verzoekt de lid-staten van de Gemeenschap een dag vast te stellen voor de herdenking van volkenmoorden en misdaden tegen de mensheid die in de loop van de 20e eeuw zijn gepleegd en met name gericht waren tegen Armeniërs en Joden;

14. verplicht zich ertoe een wezenlijke bijdrage te leveren aan de initiatieven tot bevordering van onderhandelingen tussen het Armeense en het Turkse volk;

15. verzoekt zijn voorzitter deze resolutie te doen toekomen aan de Commissie, de Europese Raad, de ministers van Buitenlandse Zaken in het kader van de politieke samenwerking bijeen, de Associatieraad EEG Turkije, aan de regeringen van Turkije, Iran en de Sovjetunie en aan de secretaris-generaal van de Verenigde Naties.

9. invite par conséquent la Communauté à étendre l'accord d'association avec la Turquie au domaine culturel afin que les vestiges des civilisations chrétiennes ou autres, telles que d'antiquité classique, hittite, ottomane, etc., dans ce pays soient préservés et mis en valeur;

10. se déclare préoccupé par les difficultés que la communauté arménienne rencontre actuellement en Iran en ce qui concerne la pratique de sa langue et l'organisation d'un enseignement spécifique conformément aux règles de sa religion;

11. dénonce les violations des libertés individuelles en Union soviétique commises à l'encontre de la population arménienne;

12. condamne avec fermeté tous les actes de violence et toutes les formes de terrorisme émanant d'organisations isolées et qui ne sont pas représentatives du peuple arménien, et appelle les Arméniens et les Turcs à la réconciliation;

13. invite les États membres de la Communauté à instituer une journée commémorant les génocides et les crimes contre l'humanité commis au XXe siècle, et en particulier ceux dont ont été victimes les Arméniens et les Juifs;

14. réaffirme son engagement de contribuer véritablement aux initiatives visant à promouvoir les négociations entre les peuples arménien et turc;

15. charge son président de transmettre la présente résolution à la Commission, au Conseil européen, aux ministres des Affaires étrangères réunis dans le cadre de la coopération politique, au Conseil d'Association C.E.E./Turquie ainsi qu'aux gouvernements turc, iranien et soviétique et au Secrétariat général des Nations unies.